

fMarcus Tanner, *The Raven King. Matthias Corvinus and the Fate of his Lost Library.* Yale University Press New Haven and London 2008.*

Különös, a maga nemében egyedülálló mű született a Corvináról. Marcus Tanner, horvát származású amerikai újságíró, a *The Independence* napilap egykori balkáni tudósítója, egyben történeti tárgyú sikerkönyvek szerzője, legújabb műve tárgyául a Corvina Könyvtár történetét választotta. Kétség nem férhet hozzá, hogy a témaválasztásban Tanner elsődleges szempontja az volt, hogy az írásműből majdan eladható sztori kerekedjék. Olyan tárgyat kellett tehát választania, amely ezen „átdolgozásra” alkalmasnak tűnt. Rendkívül érdekes volt olvasni, a Corvina története bizony ilyen.

Izgalmas, sodró lendületű olvasmány lett a végeredmény, mesteri hangulatkeltésekkel, az egyes szereplők kerek jellembrázolásaival. A stílus érzékeltetésére álljon itt a mű legelső mondata: *It was the fig that killed him.* Azaz a „füge volt, ami megölte őt”. Tudniillik a királyt. A mese a továbbiakban igen plasztikusan, regényes homogenitással árad. A probléma csupán annyi, hogy a szerző a történeti adatok hiánya keltette lukakat saját fantáziája segítségével pótolta ki. De talán még ez sem volna baj, hiszen miért is ne születhetne egy jó bestseller ebből a sztoriból, ha a mű nem a Yale University Press nyomdagépei alól került volna ki, és – lévén impozáns bibliográfiával, mutatóval, kódexlistával ellátva – nem kerülne végül az amerikai és más „idegen nyelvű” egyetemek polcaira mint up to date szakirodalom a témában. Az egyébként valóban olvasmányos, óriási adatmennyiséget mozgató írás tehát elsősorban amiatt szolgál rá a kritikára, hogy szakkönyvként kívánja pozicionálni magát.

Az előszóban a megírás legfőbb okaként maga a szerző is azt a körülményt hozza fel, hogy az angol nyelvű világ igencsak híjával van a Mátyásról, valamint az ő híres könyvtáráról szóló olvasnivalónak, különösképpen pedig az olyan könyveknek, amelyek a könyvtárat úgy kísérlik meg bemutatni, hogy egyben adaptálják azt a nagy király személyiségéhez és életének viselt dolgaihoz. Az ötlet maga üdvözlendő, hiszen valóban nem született még mű a Corvináról ilyesfajta célkitűzés jegyében, azonban attól a szerzőtől, aki ilyesmire vállalkozik, különös precizitás és történeti hűség követeltetik meg, hiszen – a tényanyag csekélyége folytán – igen nagy a melléfogás veszélye. Más kérdés persze, ha az alkotó eleve belenyugszik abba, hogy műve jórészt a valóság és a fikció határán fog mozogni, akkor azonban teljesen másként kell a leendő írásmű műfaját meghatározni.

A mű – címével ellentétben – nem igazán a könyvtárról szól. A Corvina valójában a szöveg kohéziójának vezérfonala, ürügy arra, hogy a szerző teljes képet adhasson Hunyadi Mátyás idejéről. Tanner a könyvtárat érdemileg az első két fejezetben „elintézi”, azt követően a történeti szátra koncentrálna, amely érezhetően jóval fontosabb volt számára. Az utolsó fejezetek egyikében aztán ismét visszatér a Corvina történetéhez, de ekkor is elsősorban azt kívánja bemutatni, hogy a fennmaradt corvin-kódexek felkutatására, visszaszerzésére irányuló törekvések miként illeszkedtek a 19. század politikai célkitűzéseire. A köztes fejezetekben csupán „elővesz” egy-egy, a témához éppen illő corvinát, kétségkívül igen ügyes írói fogásként.

A figyelmes olvasóban még az a gyanú is fölébred, hogy a munkában az ürügyül használt témák szerkezete valójában kettős, a Corvina története jól csengő hívószó Mátyás uralkodásának bemutatásához, ez utóbbi pedig tér- és időbeli összetettsége, történeti, földrajzi és politikai vonatkozásai miatt kiváló terep ahhoz, hogy a szerző „bedobja” a 19. és 20. századi magyar történelem inkriminált momentumait, a magyar-román viszonyt,

* A recenzió a „Corvina Graeca” nevű (K 75 693) OTKA program keretében és támogatásával készült.

Magyarország területi megcsonkításának epizódjait, végső soron pedig pellengérré állítsa az általa egyöntetűen sötét színben feltüntetett magyar nacionalizmus valamennyi megnyilvánulását a 19. századtól napjainkig. A szerző további rejtett célja, hogy valamiképpen a jelen vagy a közelmúlt politikai helyzetéről beszéljen, és párhuzamba állítsa Mátyás korának ellentmondásokkal terhes, átalakulóban lévő Európáját a kontinens mai viszonyaival. Tanner tehát mindenképpen modernizálni, aktualizálni akar, amely szándéknak a műben lecsapódó következményei természetesen borítékolhatók.

A könyv tizenegy fejezetre oszlik, amelyek pusztán irányadó jellegűek, hozzávetőlegesen szólnak csupán arról, amit címük sugall. A „cselekmény” valójában kronologikus rendben halad, egy-egy fejezet fő tárgya egyszerűen támpont a szabad (és merész) asszociációhoz. Borzongató és gyönyörködtető izgalmak tárházában vagyunk! A korai évekről szóló fejezetben Visegrád leírása kapcsán így kapnak helyet Drakula gróf viselt dolgai. A fő tárgyról azonban alig tudunk meg valamit, mint például Beatrixról és Ugoletóról a róluk szóló fejezetekben. Gyönyörködhetünk azonban annak az ünnepi lakomának az élvezetes leírásában, amellyel Beatrix nővére, Leonora d' Este fogadta Magyarország felé tartó hűgát Ferrarában.

Az alábbiakban a műnek csupán a Corvináról szóló részeit vizsgáljuk meg kissé behatóbban, a könyv nagyobbik hányadát történész feladata volna elemzés alá vonni. Sommásan elmondhatjuk, hogy amit Tanner a könyvtárról leír, igaz is, és nem is. A Corvina kutatásának egyik jellegzetessége, egyben pedig fő problémája, hogy nagyon kevés tényanyaggal dolgozik, a könyvtár történetében nagyon kevés a biztos támpont, következésképpen rendkívül nehéz valóban helytálló megállapításokat tenni. Számos esetben a kutatónak is igen nehéz elkerülnie azt a csapdát, hogy abbéli szándékában, hogy egyáltalán mondhasson, megfogalmazhasson valamit, akaratlanul is ne csúsztasson, vagy ferdítse el a valóságot. A tapasztalat azt mutatja, hogy a kutatás az egyes kódexek mélyreható, komplex vizsgálatán keresztül haladhat tovább, belőlük bontakozhat ki a könyvtárnak egyfajta mélyebb, valóságosabb kohéziója, ami adott esetben túlmutathat mai ismereteinken. Tanner az előszóban maga is leszögezi, hogy nem lévén szakember, nem kíván semmit sem hozzátenni a kutatási eredményekhez, az eddigieket fogja felhasználni. Ez teljesen rendben is volna, ha írói szándéka és műve hangvétele nem követelné meg a csekélyke tényanyag feldúsítását, ami minduntalan csúsztatásokra kényszeríti.

Az első fejezetben (*Deep inside the palace*) Tanner elsősorban a Corvina állományát kívánja bemutatni, adaptálva azt a kor kulturális normáihoz, valamint a király gyűjtési szokásaihoz. A korai évekről, azaz Mátyás uralkodásának első két évtizedéről szólva azt a megállapítást teszi, hogy a gyűjtés akkoriban mindvégig úgy történt, hogy az uralkodó egyszerűen csak elfogadta a kéretlenül hozzá áramló, neki ajánlott műveket, amelyek jórészt őt dicsőítették (3. o.). Ez az állítás részben igaz, hiszen valóban ismerünk olyan munkákat, amelyeket ebben a korai időszakban Mátyásnak dedikáltak, erre példa Andreas Pannonius *Libellus de regiis virtutibus* c. írása (hiteles corvina, Róma, BAV, cod. Vat. Lat. 3186) és Lodovico Carbone Mátyást dicsőítő dialógusa (Budapest, MTA Könyvtára, K 397), egyfelől azonban az így beérkező művek száma nem volt még olyan jelentős, másfelől pedig ez a „gyűjtési forma” koránt sem merítette ki a korai évek könyvbeszerzési módozatait. Hiszen a fennmaradt corvinaállományban a kódexek jelentős része ebből az időszakból származik - különös tekintettel a fehér indafonatos díszítéssel ellátott kéziratokra -, és ezeknek csupán töredéke eredeztethető Vitéz János könyvtárából. Az utóbbi évek kutatásai, amelyeket főként a 2008-as Reneszánsz Év ösztönzött, azt sejtetik, hogy Vitéz Jánosnak valószínűleg nagyobb volt a szerepe a királyi könyvtár korai fejlesztésében, mint ahogyan azt korábban vélték. Az állomány korai rétegének összetétele mögött mintha Vitéz saját könyvgyűjtési elvei, szempontjai sejlenének föl. A korai királyi bibliotéka leginkább induló humanista könyvtárra hasonlít, amely valóban a korabeli kánonnak megfelelően, a teljesség igényével próbálta

felsorakoztatni az antik szerzők, a keresztény egyházatyák és mérvadó középkori teológusok munkáit. Ehhez képest a könyvtár későbbi, egyöntetűen „felfutónak” tekintett időszakában (1476-ot követően egészen a 80-as évek második feléig) a gyűjtés jóval esetlegesebbnek tűnik, és majd Mátyás halála közeledtével válik ismét rendszeressé, amikor Bartolomeo della Fonte 1489-ben Mátyás szolgálatába áll, Budára jön, és megkezdí a szisztematikus gyarapítást. (Legfontosabb feladata, hogy listát állítson össze a hiányzó és lemásolandó művekről.)

A szerző egyik legfőbb törekvése, hogy Mátyástól elvitasson mindenféle mélyebb vallásos meggyőződést és érzületet, ezért kapva kap a szakirodalom bizonyos megállapításain, és kijelenti, hogy a király „*határozottan előnyben részesítette a világi műveket a vallásos tartalmúakkal szemben*”. „*Valóban – folytatja -, ha nem számítjuk a liturgikus segédkönyveket, a bibliákat, evangéliumos könyveket, misekönyveket és breviariumokat, amelyek minden esetben a palotakápolna saját könyvtárához tartoztak, nem túl sok olyan könyv marad, mint a melki apátságban őrzött imádságoskönyv, amely kegyességi munkának tekinthető.*” (7. o.) Kijelentése számos szempontból problematikus. Eleve nem derül ki, hogy egészen pontosan mit is ért „vallásos tartalmú” műveken. Ha szó szerint vesszük a kifejezést, azaz általában a „vallásos tartalmú” művekre vonatkoztatjuk, akkor a megállapítás egészen egyszerűen téves, hiszen a világi tárgyú munkák számbeli túlsúlya a Corvinában egyáltalán nem szignifikáns a „vallásos tartalmúakkal” szemben, tekintve, hogy az egyházatyák művei és más teológiai jellegű írárok mintegy a felét teszik ki a fennmaradt állománynak. Ha pedig a vallásos tartalom alatt valójában kegyességi irodalmat ért, méghozzá a magánajtatosság körébe tartozó műveket, akkor megállapítása inadekvát a tárgyban. Kissé hasonló megközelítést mutat, mintha a távoli jövőben valaki egy 20. század végi könyvtárban csupán egyetlen szakácskönyvet találna, az agyonforgatott *Horváth Ilonát*, és abból azt a következtetést vonná le, hogy egykori tulajdonosa nem szeretett főzni. A magánajtatosságot segítő művek, imakönyvek, psalteriumok közül egy-egy természetesen bekerülhetett – mint ahogy be is került – a királyi könyvtárba. Különösen az ajándékba kapott díszkötetek kaphattak helyet a reprezentatív gyűjteményben, mint például a Beatrix-psalterium (Wolfenbüttel, HAB, Cod. Guelf. 39 Aug. 4°) és az erlangeni Biblia (Erlangen, Universitätsbibliothek, Ms. 6.). A dolog jellegéből fakadóan azonban ez a könyvcsoport alapvetően másfajta praxist és célokat szolgált, mint egy, az akkori tudás teljességét összegyűjteni és felmutatni kívánó uralkodói-humanista könyvtár, következésképpen nem is ott kell keresnünk a helyét. Erre Tanner valójában maga is rámutat, amikor a liturgikus segédkönyvek kapcsán azt írja, hogy azokat a palotakápolnában, nem pedig a könyvtárban helyezték el. (A kérdés természetesen ez esetben is bonyolultabb, a „minden esetben” fordulat használata túlzás.) Emellett Tannernek szemmel láthatólag fogalma sincs az egyéni kegyesség gyakorlásának módjáról, amely az esetek többségében csupán néhány könyv tanulmányozására rendszeres forgatására, elmélkedő olvasására korlátozódik. Elhibázott tehát olyasfajta kijelentést tenni, hogy Mátyás inkább gyűjtötte a világi tárgyú, mint a „vallásos tartalmú” műveket, és még inkább elhibázott ebből a tételből arra következtetni, hogy a magyar király nem volt különösebben vallásos, sőt mindehhez inkább cinikusan állt hozzá (bevezető, XVIII. o.). Tanner voltaképpen önellentmondásba bonyolódik, amikor hangsúlyozza, hogy Mátyás mennyire nem törődött a hit dolgaival, máshol pedig hozza a velencei követ jelentését, amely arról szól, hogy a király mindenkit túlszárnyalt vallásos buzgóságával. Történeti kutatások bizonyítják, hogy mindez nem csak szólam. Mátyás művének, személyiségének, uralkodói attitűdjeinek erőteljesen a magyar középkorban való gyökerezését egyre inkább hangsúlyozza a kutatás. Különösen igaz ez személyes vallásosságára, amely a források egybehangzó beszámolóí alapján rendkívül elmélyült volt, gyakorlása pedig napi rendszerességgel történt. (Érzékletes képet alkot erről Szovák Kornél *A király és az egyház – Mátyás személyes vallásossága* c. tanulmányában /*Hunyadi Mátyás a*

király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458-1490, kiáll. kat., szerk. Farbaky P., Spekner E., Szende K., Végh A., BTM, Budapest, 2008., 393-396./.) Tanner több sebből is vézű megállapításához már csupán apró adalék, hogy az az imádságoskönyv, amelyet a szerző felhoz mint a király vallásosságának soványka példája (Melk, Stiftsbibliothek 1845.), a leginkább vitatott identitású corvinák közé tartozik. A címlapján található Aragóniai-címer alapján legfeljebb Beatrix királynée lehetett, a király hitéletéről tehát semmiképpen sem árulkodhatott sem pro, sem contra. Ráadásul a possessor Beatrixszal való hagyományos azonosítása is igen gyenge lábakon áll. (Minderről legutóbb Pócs Dániel a kódex leírásában /*Hunyadi Mátyás, a király ...*, Kat. 5. 9, 261-262./.)

Mivel a mű a teljesség igényével készült, és komplexitásra törekszik, a szerző a dolog jellegéből fakadóan természetesen nem kerülheti el az értékelés kényszerét, ami Mátyás személyiségét és uralkodásának jellegét, következményeit illeti. A bulvárjellegű szolgáló túlzások és torzítások azonban mindenütt szembeötlőek. A túlzóan dicsőítő szavakat rosszhiszemű megjegyzések váltják fel, melyek az uralkodót számító, hatalomvágyó gazemberként mutatják be hangsúlyozva kétszínűségét. Ugyanakkor elhibázott próbálkozás megfosztani egy középkori/reneszánsz uralkodót minden nemzettudatától. Tanner Mátyást anakronisztikus módon haza és hit nélküli kozmopolitaként kívánja ábrázolni, ebben látja a nagy király egyik legfőbb erényét. Az alábbi bekezdés ebből a szempontból egészen megdöbbentő: „*Mátyás soha sem látta vlah származású nagyatyját, aki 1419 körül, a király születése előtt negyed századdal halt meg. De tudatában lehetett, hogy családja csupán nemrégiben csatlakozott a magyar 'nemzethez', amely akkoriban sokkal inkább a nemesi osztályt foglalta magába, az etnikai értelemben vett magyarságot kevésbé. Királyként sem tartozott a kasztudattal rendelkező mágnásokhoz, és kegyeiket sem kereste, járatlan lévén azok xenofób ösztöneiben és az irodalom iránti filiszteus közönyükben. Ez nem azt jelenti, hogy hiányzott volna belőle a patrióta büszkeség. Amikor azt mondta Beatrix testvérének, Alfonsónak, hogy ő 'jobban ismeri a magyarokat, mint bárki más', abban valójában ez nyilvánult meg. Azonban valószínűtlen, hogy Mátyás valaha is különösebb, netalán kizárólagos lojalitást érzett volna a magyarság iránt. Felnőtként nem volt megelégedve a magyarok közösségével, nem beszélve az erdélyiekéről. Éppen ellenkezőleg, a külföldiek társaságát kereste, hiszen először cseh, majd olasz¹ nőt vett feleségül, udvarát olaszokkal, németekkel, lengyelekkel, hadseregét románokkal, németekkel és csehekkel töltötte meg, a legfontosabb érsekséget pedig először egy horvátnak, majd egy németnek, végül pedig egy olasznak adományozta. Még azt sem tudjuk biztosan, hogy melyik nyelven beszélt a legszívesebben és a legtöbbször.*” (27. o.) Az idézett rész önmagáért beszél. Tanner szemmel láthatólag egyáltalán nem ismeri a korabeli Közép-Európa vonatkozó sajátosságait, nem hallott a Hungarus-tudatról, amelynek megfelelően az ország lakóiban nem nyelvi és etnikai alapon, hanem az államhoz, a regnumhoz, a patriához, a közös hazához való tartozás okán formálódhatott ki a kollektív Hungarus-identitás. Klaniczay Tibor alapvető munkái óta ez a tétel csaknem közhelyként forog a kutatásban. Persze ahhoz, hogy történeti tárgyú könyvek szerzője legalábbis némi óvatossággal közelítsen meg egy ilyen kérdést, nem okvetlen feltétel a magyar szakirodalom ismerete.

Marcus Tanner alapötlete, hogy a Corvina felhasználásával színes, átfogó képet adjon Mátyás uralkodásáról, pozitívnek tekinthető. Csakúgy, mint az a mindvégig tapasztalható törekvése is, hogy Magyarország korabeli kulturális jelenségeit tágabb összefüggésekbe ágyazza, és folyamatos összehasonlításokat adjon. Művének legfontosabb erényei a komplexitásra való törekvés és a részletgazdagság (volnának). A szerző ugyanis megpróbál teljes képet adni a korról. A Corvina kapcsán plasztikusan mutatja be az itáliai kéziratprodukciónak világát, ritka, de annál érdekesebb adatokat is összegyűjtve, mint például a

1 A kontextus azt sugallja, hogy az 'Italian' itt valóban 'olaszként' fordítandó. A szövegben közölt magyar nyelvű fordítások a recenzenstől származnak.

könyvkölcsönző-cédulák milyensége és Attavante, a firenzei miniátornak a portugál királlyal kötött munkaszerződése. A műnek további komoly erénye volna, hogy végigköveti a királyi könyvtár utóéletét is, foglalkozik a kutatástörténettel, a zárófejezetben pedig izgalmasan mutatja be az Isztambulban őrzött corvinák visszaszerzésére irányuló 19. századi törekvéseket. Mindent aláás azonban a végtelen pontatlanság, a tények önkényes tálalása, számos esetben pedig az alapvető tájékozatlanság. Ide kívánkozik még egy utolsó példa. A szerző mintha hadilábon állna a Zsigmondot követő királyok sorrendjével, születési, uralkodási dátumaival. A várnai csatáról szólva ugyanis így fogalmaz: „*A csata áldozatai között volt a király is, Zsigmond utóda, László* [az angol szövegben Ladislas]. *Ez hatalmi vákuumot eredményezett Magyarországon, mivel a megelőző király fia, Utószülött László* [az eredetiben Ladislas the Posthumous] *még anyja hasáiban volt*” [!].(30. o.) Tanner valószínűleg nem foglalkozott a két nevet elválasztó, egyetlen betűnyi különbséggel (László-Ladislas, Ulászló-Wladislas), vagy esetleg összekeverte őket, bár később helyesen alkalmazza a Wladislas királynevet. Az évszámokhoz pedig csupán annyit, hogy a várnai csata 1444-ben zajlott, a későbbi V. László pedig 1440-ben született. Tannert tehát a legnagyobb elismerés illeti meg a hatalmas anyag összegyűjtéséért, és a legnagyobb elmarasztalás annak kezeléséért. Tévedései megbocsáthatatlanok, hiszen nagy horderejű kérdésekben ferdíti el végzetesen a valóságot.

A kötetet appendix, név-és tárgymutató, valamint válogatott irodalomjegyzék zárja. Ez utóbbiban természetesen nyoma sincs magyar nyelvű szakirodalomnak. Az appendix a fennmaradt corvinák listáját tartalmazza őrzőhelyek szerinti csoportosításban, azonban a kódexjelzetek nélkül, ami gyakorlatilag használhatatlanná teszi a jegyzéket. A fentiek mellett eltörpül, hogy a szerző tökéletesen mellőzi a magyar ékezetes betűket, sokszor pedig pontatlanul, ellenőrzés nélkül adja meg a magyar szavakat. Így születnek ilyen kreálmányok, mint a „*Magyar Todományos Akadimia Ertesituje*” (243. o., 15. j.).

Miként azt a bevezető sorokban is hangsúlyoztuk, egy ilyen jellegű munkának van létjogosultsága a könyvpiacra, hiszen függetlenül a valóságtartalmától izgalmas esti olvasmány lehet, és alkalmas az érdeklődés felkeltésére a tárgy iránt. A legfőbb probléma valóban az, hogy valószínűleg szakkönyvként fog a világ nagy könyvtárainak polcaira kerülni. A munkának azért van súlya, mert a Corvináról igen kevés átfogó mű létezik idegen nyelven. André de Hevesy 1923-ban kiadott repertoriumát² a mai napig idézi a külföldi szakirodalom egyszerűen azért, mert franciául született meg, következőképpen olvasható, hozzáférhető. Ezt követik Csapodi Csaba munkái, az 1973-as *History and Stock*³, valamint a *Bibliotheca Corviniana*⁴ különféle idegen nyelvű kiadásai. A Schallaburgban rendezett kiállítás gazdag katalóguskötete, amely németül jelent meg, érdekes módon nem terjedt el annyira a szakmai köztudatban.⁵ Öröndetes, hogy az utóbbi években fontos katalógusok idegen nyelvű verziói is napvilágot láttak, így például a Budapesti Történeti Múzeum 2008-as Mátyás-kiállításának a recenzióban többször emlegetett katalógusa, valamint az OSzK ugyancsak 2008-as Vitéz János-kiállításának katalóguskötete⁶. Üdvözlendők az OSzK égisze

² André de Hevesy, *La bibliothèque du roi Matthias Corvin*, Paris, 1923 (Publications de la Société française de reproductions de manuscrits à peintures 4).

³ Csaba Csapodi, *The Corvinian Library. History and Stock*, Budapest, 1973.

⁴ A mérvadó kiadás: Csapodi Csaba, Csapodiné Gárdonyi Klára, *Bibliotheca Corviniana*, Budapest, 1990⁴. A mű először magyarul 1967-ben jelent meg, azt követően több kiadást megért angolul és németül is, valamint franciául és lengyelül. A kiadási adatokat részletesen lásd az 1990-es kötet 72. oldalán.

⁵ Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458-1541, 8. Mai – 1. November 1982 Schallaburg, Schriftleitung: T. Klaniczay, Gy. Török, G. Stangler, Katalogredaktion: G. Stangler, M. Csáky, R. Perger, A. Jünger, Wien, 1982 (Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 118).

⁶ Csillag a holló árnyékában. Vitéz János és a humanizmus kezdetei Magyarországon, az Országos Széchényi Könyvtár kiállítása 2008. március 14 – június 15, szerk. Földesi Ferenc, Budapest, OSzK, 2008. A katalógus angol változata: *A Star int he Raven's Shadow. János Vitéz and the Beginnings of Humanism in Hungary*,

alatt a tárgyban kiadott idegen nyelvű vagy idegen nyelvre is lefordított munkák, a 2002-ben megjelent *Uralkodók és corvinák* c. katalóguskötet⁷, a 2002-es modenai kiállítás katalógusa, a *Nel segno del corvo*⁸, valamint a Monok István által organizált új könyvsorozat, a *Supplementum Corvinianum* kötetei⁹, legutóbb pedig az OSzK corvináit elsősorban művészettörtneti szempontból megközelítő *Corvinák a Nemzet Könyvtárában* c. munka angol nyelvű változata¹⁰. Remélhetőleg e munkák eljutva külföldi könyvtárakba alkalmasak lesznek az imént bemutatott kötetet és más, hozzá hasonló kiadványok ellensúlyozására.

Zsupán Edina
Országos Széchényi Könyvtár
Kézirattár

A recenzió megjelenés alatt az Antik Tanulmányok bizantinológiai különszámában.

Exhibition organised by the National Széchényi Library 14th March – 15th June 2008, ed. by Ferenc Földesi, Budapest, OSzK, 2008.

⁷ *Uralkodók és corvinák*, az Országos Széchényi Könyvtár jubileumi kiállítása alapításának 200. évfordulóján 2002. május 16 - augusztus 20., Potentates and Corvinas, Anniversary Exhibition of the National Széchényi Library, May 16 – August 20, 2002, szerk. / ed. by Karsay Orsolya, Budapest, OSzK, 2002.

⁸ *Nel segno del corvo*. Libri e miniature della biblioteca di Mattia Corvino re d' Ungheria (1443-1490), Modena, Biblioteca Estense Universitaria 15 novembre 2002 – 15 febbraio 2003, Modena, Il Bulino 2002 (Il giardino delle Esperidi 16). A kiállításához kapcsolódó magyar nyelvű kötet anyag nem teljesen azonos az olasz kiadványban találhatóval: A holló jegyében. Fejezetek a corvinák történetéből, szerk. Monok István, Budapest, OSzK, 2004.

⁹ *Ex Bibliotheca Corviniana*. Die acht Münchener Handschriften aus dem Besitz von König Matthias Corvinus. Hrsg. C. Fabian, E. Zsupán, Budapest, 2008. (Supplementum Corvinianum I.); *De Bibliotheca Corviniana*. Matthias Corvin, Les bibliothèques princières et la genèse de l'état moderne, publié par J-F. Maillard, I. Monok, D. Nebbiai, Budapest, 2009. (Supplementum Corvinianum II.)

¹⁰ Mikó Árpád-Hapák József, *Mátyás corvinái a nemzet könyvtárában*, Budapest, OSzK, Kossuth Kiadó 2008.; ugyanez angolul: Árpád Mikó, József Hapák, *The Corvinas of King Matthias in the National Széchényi Library*, Budapest, OSzK, Kossuth, 2008.